Fénnyel indukált ultragyors dinamikai folyamatok molekuláris rendszerekben

Vibók Ágnes

Department of Theoretical Physics, University of Debrecen,

H-4010 Debrecen, PO Box 5, HUNGARY

ELI-ALPS, ELI-HU Non-Profit Ltd.

Overview

Conical intersections

- 2 Light-induced conical intersections (LICI)
- 3 Topological or Berry phase (BF)
- Wave packet dynamics
- 5 Photodissociation dynamics of the D₂⁺molecule
 - Experiment
 - 7 First direct result
- Summary and outlook

Egyik fontos alapkövét adja a molekulafizikai és kémiai folyamatok leírásának. Számos kémiai folyamat leírható segítségével. (Amikor az atommagok dinamikája egyetlen Born-Oppenheimer potenciális energia felületen írható le.)

- Adott elektronállapotú molekula rezgések normálmódosulású leírása
- Több atomos molekulák gerjesztett vibrációs szintjeinek lebomlása
- Atom-molekula ütközések reakció hatáskeresztmetszetének számítása stb...

Ekkor az atommagok dinamikáját már legalább 2, vagy több csatolt B-O potenciális energia felületen írhatjuk le (nem vizsgálhatók a Born-Oppenheimer adiabatikus közelítés keretein belül).

Ide tartoznak:

- Fotokémiai, fotobiológiai folyamatok
- Gerjesztett elektronállapotok sugárzás mentes relaxációs folyamatai
- Több atomos molekulák izomerizációs folyamatai
- Foton indukált unimolekuláris lebomlások stb.....

Vizsgálatukban (kísérlet, elmélet) és értelmezésükben az utóbbi néhány évtizedben rohamos változás következett be.

 1. A femto-sec. laser technológiák, és "time-resolved" spektroszkópiai módszerek elterjedése. (Gerjesztett elektron állapotok sugárzásmentes lebomlása sokkal gyorsabban történik, mint ahogy azt korábban gondolták.) A hagyományos elméletek a gerjesztett elektronállapotok sugárzásmentes lebomlására (60-as 70-es évek) nem tudták a femto-sec. időskálát megmagyarázni!!! 2. A "multi-reference" típusú elektronszerkezet módszerek széleskörű elterjedése. Rámutattak arra, hogy a többatomos molekulák multidimenziós hiperfelületei között (alap és gerjesztett állapotok) megjelenő ú.n. kónikus kereszteződések ("conical intersection", CI, 1929 Neumann János és Wigner Jenő megjósolták) szinte mindig jelen vannak és szerepük óriási. A CI-k igazi jelentősége csak mostanában válik igazán ismertté. CI-ken keresztül játszódnak le a nagyon gyors, sugárzás nélkül végbemenő folyamatok ("ultafast radiationless decay"), ahogyan azt 1937-ben Teller Ede megjósolta.

 Habár a CI maga egy elméleti fogalom, és mint olyan kísérletileg közvetlenül nem mutatható ki, de a segítségükkel kifejlesztett elméleti eljárások és módszerek alkalmasak arra, hogy kísérletek eredményeit jósolják meg, vagy megmagyarázzák azokat.

Born-Oppenheimer adiabatikus és a nemadiabatikus közelítés

A teljes molekuláris Hamilton operátor:

$$\hat{H} = \hat{T}_{e} + \hat{T}_{N} + \hat{U}\left(\vec{r},\vec{R}\right)$$

ahol

$$\hat{T}_{e} \doteq \text{elektron kinetikus energia}$$

 $\hat{T}_{N} \doteq \text{mag kinetikus energia}$
 $\hat{U}(\vec{r}, \vec{R}) = \hat{U}_{ee}(\vec{r}) + \hat{U}_{eN}(\vec{r}, \vec{R}) + \hat{U}_{NN}(\vec{R})$
 $\vec{r} \doteq \text{elektron koordináták}$

 $\vec{R} \doteq \max$ koordináták

Born-Oppenheimer adiabatikus és a nemadiabatikus közelítés

Ha $\hat{T}_N = 0$, vagyis $\hat{H} = \hat{T}_e + \hat{U}(\vec{r}, \vec{R}) = \hat{H}_e \implies$ az elektronok mozgását írjuk le

rögzített magok mellett, azaz

$$\left[\hat{H}_{e}-V_{n}(\vec{R})\right]\Phi_{n}\left(\vec{r},\vec{R}\right)=0$$

(A mag koordináták csak paraméterek!)

$$\Phi_n\left(\vec{r}, \vec{R}\right) \doteq \text{Born-Oppenheimer elektron állapot}$$

 $V_n(\vec{R}) \doteq \text{Born-Oppenheimer potenciális energiafelület}$

Born-Oppenheimer adiabatikus és a nemadiabatikus közelítés

A rendszer egzakt sajátállapotai sorbafejthetőek a Born–Oppenheimer elektronállapotok szerint:

$$\Psi\left(\vec{r},\vec{R}\right) = \sum_{n} \chi_{n}(\vec{R}) \Phi_{n}\left(\vec{r},\vec{R}\right)$$

Ezt beírva a Scrödinger–egyenletbe $\left(\left[\hat{H}-E\right]\Psi\left(\vec{r},\vec{R}\right)=0\right)$ kapjuk:

$$\left[\hat{T}_{N}+\hat{V}_{n}(\vec{R})-E\right]\chi_{n}(\vec{R})=\sum_{m}\hat{\Lambda}_{nm}\chi_{m}(\vec{R}) \qquad \qquad *$$

ahol Λ_{nm} a nemadiabatikus csatolások operátora:

$$\hat{\Lambda}_{nm} = \sum_{i=1}^{M} \hat{F}_{nm}^{(i)} \frac{\partial}{\partial R_i} - \hat{G}_{nm}.$$

Itt $\hat{F}_{nm}^{(i)} = 2 \sum_{j=1}^{M} \int d\vec{r} \Phi_n^* \alpha_{ij} \frac{\partial \Phi_m}{\partial R_j}$ és $\hat{G}_{nm} = \int d\vec{r} \Phi_n^* \left(\hat{T}_N \Phi_m \right)$. Ha a * egyenlet J.O.=0 \implies Born–Oppenheimer adiabatikus közelítés. (Itt feltételezzük, hogy a mag kinetikus energia operátor csak kis perturbációt

jelent az elektronmozgásában. Jó közelítés, ha az egyes elektronállapotok energiái nincsenek túl közel egymáshoz.)

$$\Psi\left(\vec{r},\vec{R}\right) = \chi_n \Phi_n\left(\vec{r},\vec{R}\right)$$

A Born–Oppenheimer adiabatikus közelítés érvényét veszíti, ha a különböző elektronállapotok potenciális energiafelületei közel kerülnek egymáshoz. (Az egyes elektronállapotokat a mag mozgás csatolja.) Ekkor legalább kettő, vagy több állapotot kell figyelembe venni!

$$\left[\hat{T}_{N}+\hat{V}_{n}(\vec{R})-E\right]\chi_{n}(\vec{R})=\sum_{m}\hat{\Lambda}_{nm}\chi_{m}(\vec{R})$$

 nemadiabatikus csatolási operátor nem hanyagolható el! Átalakítva momentum csatolássá (mátrixegyenlet):

$$-\frac{1}{2M}\left(\Delta+\tau\right)^{2}\Psi+\left(V-E\right)\Psi=0$$

$$\begin{split} \tau_{nm} &= \int d\vec{r} \Phi_n^* \frac{\partial}{\partial R_i} \Phi_m \sim \frac{1}{V_{nn} - V_{mm}}. \qquad V \text{ diagonális mátrix} \\ \text{Elfajult állapotok esetén: } \tau &\to \infty, \text{ szingularitás, numerikusan kezelhetetlen.} \\ \text{Megoldás: ,,diabatizálás'', potenciál csatolás } -\frac{1}{2M} \Delta^2 \Psi + (W - E) \Psi = 0. \\ W \text{ már nem diagonális, ide transzformáltuk a csatolást.} \end{split}$$

Két-atomos molekulák: non-crossing rule;

De három atomos rendszerekben léteznek elfajulások, Cl-k.

Az atomok számának növekedésével rohamosan nő a Cl-k száma is.

Nagy biomolekulák esetén Cl-k száma " ∞ ".

A CI-k "fotokémiai csatornaként" szolgálnak a gerjesztett állapotok ultragyors (femto-sec. időskála) lebomlásához.

Conical Intersections

- Conical intersections (CIs) play an important role in nonadiabatic processes such as
 - dissociation
 - radiationless relaxation of excited states
 - proton transfer
 - isomerization processes of polyatomics
 - etc...

Conical Intersections

• Cls affect other important processes as well, such as

- photosynthesis in plants
- photochemistry of DNA
- fluorescence of proteins
- molecular electronics
- etc...

<u>Internal Conversion via Electron-Driven Proton-</u> <u>Transfer (EDPT) process</u>

Szeged 2016. november 10.

Szeged 2016. november 10.

Photostability via EDPT process

Szeged 2016. november 10.

- It is well known that Conical Intersections (CIs) cannot be formed in field-free diatomics.
- **But**, by applying external electric fields, CIs can be created even in diatomics.
- In this situation the laser light induces CIs (LICIs) which couple the electronic states and the internal rotational and vibrational motions.

The Hamiltonian of a diatomic molecule in a linearly polarized laser wave given by formula

$$\mathbf{H}(t) = \widehat{T}_{R,\Theta,\Phi} + \mathbf{H}_{el}(R) + \varepsilon_0 \cos(\omega_L t) \sum_j (z_j \cos \Theta + x_j \sin \Theta)$$

The ω_L laser frequency can couple two electronic states $(|\psi_1^e\rangle, |\psi_2^e\rangle)$ of the molecule by single photon excitation.

For the case of Na_2 molecule $(X^1\sum_g^+ {\rm and}\ A^1\sum_g^+,\ \lambda=667nm).$

Due to symmetry, the only non-vanishing dipole matrix element responsible for light-induced electronic transitions is $d(R) = \langle \psi_1^e | \sum_i z_i | \psi_2^e \rangle$.

N. Moiseyev, M. Sindelka and L.S. Cederbaum, J. Phys. B: 41 (2008) 221001.

M. Sindelka, N. Moiseyev and L.S. Cederbaum, J. Phys. B: 44 (2011) 045603.

In the space of the two electronic states the static, dressed state representation (Floquet representation) form of this Hamiltonian is the following:

$$\mathbf{H} = \begin{pmatrix} -\frac{\hbar^2}{2\mu} \frac{\partial^2}{\partial R^2} + \frac{\mathbf{L}_{\theta\varphi}^2}{2\mu R^2} \end{pmatrix} \otimes \begin{pmatrix} 1 & 0\\ 0 & 1 \end{pmatrix} \\ + \begin{pmatrix} V_X(R) & (\mathcal{E}_0/2) \, d(R) \cos \theta\\ (\mathcal{E}_0/2) \, d(R) \cos \theta & V_A(R) - \hbar \omega_L \end{pmatrix}$$

Let us diagonalize the potential matrix to obtain the two adiabatic (BO) PES $(V_{ad}^{lower}(R,\theta); V_{ad}^{upper}(R,\theta))$. One can obtain CI only if the **two conditions** $\cos \theta = 0, (\theta = \pi/2)$ and $V_X(R) = V_A(R) - \hbar \omega_L$ are simultaneously fulfilled.

Light Induced Conical Intersections (LICI)

- The laser induced CI leads to a breakdown of the B-O picture of single surface dynamics.
- Let us diagonalize the potential matrix and thus transform \hat{H} to the adiabatic representation:

$$\widehat{U}(R,\theta) = \begin{pmatrix} \cos \Phi(R,\theta) & \sin \Phi(R,\theta) \\ -\sin \Phi(R,\theta) & \cos \Phi(R,\theta) \end{pmatrix}$$

where

$$\Phi(R,\theta) = \frac{1}{2} \arctan\left(\frac{\varepsilon_0 d(R) \cos \theta}{E_A(R) - \hbar \omega_L - E_X(R)}\right).$$

Light Induced Conical Intersections (LICI)

In this representation $\hat{U}\hat{H}\hat{U}^{\dagger}$ gives the **adiabatic** PES $(V_{ad}^{upper}(R,\theta); V_{ad}^{lower}(R,\theta))$ and the kinetic energy operator contains the nonadiabatic couplings.

Light induced CIs introduce infinitely strong nonadiabatic coupling!

Szeged 2016. november 10.

- It is known that each real adiabatic electronic state **changes sign** when transported continuously along a closed loop enclosing the point of CI.
- As the total wave function must be single valued one has to multiply it by a phase factor ensuring that the total wave function remains **single valued**.
- This modification has a **direct effect** on the nuclear dynamics.
- Consequently, the **appearance of the BF** in a molecular system can be considered as a **clear signature of the CI** independently of whether it is natural or a laser induced one.

G. Herzberg and H.C. Longuet-Higgins, Diss. Faraday. Soc: 35 (1963) 77.
 M. V. Berry: Proc. R. Soc. A: 392 (1984) 45.

It is known that the topological or BF α_{12} can be calculated for a closed contour Γ as

$$\alpha_{12} = \oint_{\Gamma} \tau_{12}(s') \cdot ds',$$

where τ_{12} is the nonadiabatic coupling term between the two electronic states. It is also known that $\alpha_{12} = \pi \begin{cases} 2n+1 & \Gamma \text{ encircles odd number of Cls} \\ 2n & \Gamma \text{ encircles even number of Cls} \end{cases}$ $n = 0, \pm 1, \pm 2, \dots$ In our case it is easy to see that

$$\alpha_{12} = \Phi_{end}(R,\Theta) - \Phi_{begin}(R,\Theta).$$

M. Baer, Chem. Phys. Lett. 35 (1975) 112; M. Baer, A. Alijah, Chem. Phys. Lett. 319 (2000) 489; M.
 Baer, Chem. Phys. 259 (2000) 123.

G. J. Halász, Á. Vibók, M. Sindelka, N. Moiseyev and L.S. Cederbaum, J. Phys. B: 44, 175102, (2011).
 Szeged 2016. november 10.

G. J. Halász, M. Sindelka, N. Moiseyev, L.S. Cederbaum and Á. Vibók, J. Chem. Phys. A.: 116, 2636, (2012).

The MCTDH method is used to solve the TD nuclear Schrödinger equations

$$i\dot{\Psi}(t) = \hat{H}(t)\Psi(t) = \left[\hat{T}_{nuc} + \hat{H}_{el} + \hat{d}\cdot E(t)\right]\Psi(t)$$

 $(e = m_e = \hbar = 1; \text{ atomic units}).$

- Floquet Hamiltonian $(\hat{H}(t) \Rightarrow \hat{H}_F)$
- Time-dependent Hamiltonian

Szeged 2016. november 10.

1D and 2D calculations are practically the same. There is no rotation for this initial orientation.

G. J. Halász, Á. Vibók, H.-D. Meyer and L.S. Cederbaum, J. Phys. Chem. A. 117, 8525, (2013).
 Szeged 2016. november 10.

The 1D and 2D results are very different! The rotation has a very significant role for these geometrical arrangements. The dissociation probability is strongly dependent on the initial alignment.

G. J. Halász, Á. Vibók, H.-D. Meyer and L.S. Cederbaum, J. Phys. Chem. A. 117, 8525, (2013).
 Szeged 2016. november 10.

Below the intensity of 1×10^{13} W/cm² the dissociation probability of the $\nu = 5$ is practically zero. Fragment energies from this eigenstate are missing in the spectra.

G. J. Halász, Á. Vibók, H.-D. Meyer and L.S. Cederbaum, J. Phys. Chem. A. 117, 8525, (2013).

Angular Distribution (FC)

For larger intensities characteristic humped structure in the full 2D curves (isotropic and perpendicular). There are no additional patterns in 1D.

Angular Distribution (FC)

Curves are smooth both for the 1D and 2D calculations. Szeged 2016. november 10.

Angular Distribution (v.e.s.)

Again, curves are smooth for low intensities and bumpy structured for high intensities.

G. J. Halász, Á. Vibók, N. Moiseyev and L.S. Cederbaum, PRA 88, 043413, (2013).

Nuclear Wave packet Density

Snapshots from the real-time evolution of the interference appearing in the angular distribution of the dissociated particles. I= $1 \times 10^{14} W/cm^2$ intensity and $\nu = 3$ vibrational state are applied. The cross denotes the position of the LICI.

G. J. Halász, Á. Vibók, N. Moiseyev and L.S. Cederbaum, PRA 88, 043413, (2013).

Kísérlet

PRL 116, 143004 (2016)

PHYSICAL REVIEW LETTERS

week ending 8 APRIL 2016

Observation of Quantum Interferences via Light-Induced Conical Intersections in Diatomic Molecules

Adi Natan,^{1,*} Matthew R. Ware,^{1,2} Vaibhav S. Prabhudesai,³ Uri Lev,⁴ Barry D. Bruner,⁵ Oded Heber,⁴ and Philip H. Bucksbaum^{1,2,6}

¹Stanford PULSE Institute, SLAC National Accelerator Laborator, 2575 Sand Hill Road, Menlo Park, California 94025, USA
 ²Department of Applied Physics, Stanford University, Stanford, California 94305, USA
 ³Department of Nuclear and Atomic Physics, Tata Institute of Fundamental Research, Mumbai 40005, India
 ⁴Department of Particle Physics and Astrophysics, Weizmann Institute of Science, Rehovot 76100, Israel
 ⁵Department of Physics of Complex Systems, Weizmann Institute of Science, Rehovot 76100, Israel
 ⁶Department of Physics, Stanford University, Stanford, California 94305, USA
 (Received 17 November 2015; revised manuscript received 27 January 2016; published 7 April 2016)

We observe energy-dependent angle-resolved diffraction patterns in protons from strong-field dissociation of the molecular hydrogen ion H_2^+ . The interference is a characteristic of dissociation around a laser-induced conical intersection (LICI), which is a point of contact between two surfaces in the dressed two-dimensional Born-Oppenheimer potential energy landscape of a diatomic molecule in a strong laser field. The interference magnitude and angular period depend strongly on the energy difference between the initial state and the LICI, consistent with coherent diffraction around a cone-shaped potential barrier whose width and thickness depend on the relative energy of the initial state and the cone apex. These findings are supported by numerical solutions of the time-dependent Schrödinger equation for similar experimental conditions.

DOI: 10.1103/PhysRevLett.116.143004

Kísérlet

Fig. 1. (a) Measured dissociation yield vs Angle of H_2^+ for kinetic energy release values that correspond to levels v = 7, 8, 9 reveal modulations at different angles. (b-d) Calculated disassociation probability as function of time and angle for molecules that were initialized in the (b) v = 7, (c) v = 8 and (d) v = 9 vibrational eigen-states, in the ground rotational state j = 0. Peak intensity of pulse happens at t = 0 fs.

- G. J. Halász, Á. Vibók and L.S. Cederbaum, J. Phys. Chem. Lett.. 6, 348, (2015);
 - G. J. Halász, Á. Vibók, N. Moiseyev and L. S. Cederbaum, Phys. Rev. A. 88, 043413 (2013);

Szeged 2016. november 10.

2

First Direct Result

For lower intensities the dissociation probability from $\nu = 5$ is very small (practically zero). From $\sim 10^{13}$ W/cm² the flux starts to grow, but its value still remains moderate even at the largest 10^{14} W/cm² intensity.

G. J. Halász, A. Csehi, Á. Vibók and L.S. Cederbaum, J. Phys. Chem. A. 118, 11908, (2014).

Upper Adiabatic Potentials (1D)

G. J. Halász, A. Csehi, Á. Vibók and L.S. Cederbaum, J. Phys. Chem. A. 118, 11908, (2014). Aubanel, E. E.; Gauthier, J. M. and Bandrauk, A. D. Phys. Rev. A. 48, 2145-2152, (1993).

Photodissociation Probability (1D)

Several pairs of wavelengths and vibrational quantum numbers exist in the studied parameter interval for that the values of the flux are close to zero.

G. J. Halász, A. Csehi, Á. Vibók and L.S. Cederbaum, J. Phys. Chem. A. 118, 11908, (2014).

Angular distribution (V.E.S)

G. J. Halász, Á. Vibók and L.S. Cederbaum, J. Phys. Chem. Lett. 6, 348, (2015).
 Szeged 2016. november 10.

Summary

- Diatomic molecules exhibit CIs which are induced by laser waves.
- In this case the rotational and vibrational degrees of freedom provide the 2 dimensional branching space.
- These CIs have strong impact on the molecular dynamics, alignment, dissociation probability and could also be strong impact on other physical quantities.
- The energetic position of this CI can be controlled by the laser frequency and the strength of its NACs by the laser intensity.
- In polyatomic systems CIs are given by nature and induced by laser light can interplay and will lead to a wealth of new phenomena.

- Towards the full dynamical description of D⁺₂ in intense laser field.
 Dissociation and Ionization of D2+....
- **2** Quantum control with chirped LICI.....
- 3 LICI in cavity.....
- 4 LICI in polyatomic molecule......

Collaborators

Debrecen

- Gábor J. Halász
- András Csehi
- Péter Badankó
- Heidelberg
 - Lorenz Cederbaum

Thank you for your attention!